

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ САМОБУТНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Стаття присвячена проблемам розвитку сільського зеленого туризму в Україні, ролі громадських організацій у популяризації і впровадженні цього виду діяльності, його впливу на відновлення історико-культурної спадщини та збереження етнокультурної самобутності народу.

Ключові слова: сільський зелений туризм, сільська громада, неурядові громадські організації, благодійництво.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. в Європі відбуваються радикальні і швидкі зміни на селі, пов'язанні зі зміною соціально-економічної ситуації, розвитком глобалізаційних процесів. Від характеру цих змін залежить подальший розвиток сільських місцевостей та їх мешканців, незважаючи на наявну різноманітність та відмінності у природних та соціокультурних характеристиках.

Розвиток сфери туристичних послуг на селі є характерною особливістю європейських регіонів другої половини ХХ століття, в Україні ця тенденція набула системного характеру з кінця ХХ століття. Відповідно, історіографічна традиція вивчення цієї теми перебуває на стадії становлення. Першим знайомством з цією проблематикою є посібник з сільського зеленого туризму П.А.Горішевського, В.П.Васильєва та Ю.В.Зінька, де є розділи, присвячені історії його становлення в Європі¹. Природні красенствознавчо-туристичні ресурси України представлені в навчальному посібнику В.Л.Петранівського та М.Й.Рутинського². Важливими для теми є ряд праць з розвитку туристичної справи в Карпатському регіоні³. Вивчення проблем розвитку сільського зеленого туризму та його впливу на збереження етнокультурної самобутності народу України є відносно новою темою, що й обумовило підготовку даної статті.

До 1980-х рр. для багатьох сільських, віддалених прикордонних та гірських регіонів Європи був характерним відтік населення через вузьку спеціалізацію економіки села та слабкий її розвиток. Першочергове значення сільських районів полягало у виробництві продуктів харчування за низькими цінами. Проте згодом відбулося корегування спільної аграрної політики країн ЄС, яка характеризувалася увагою до зміцнення добробуту селян, диверсифікацією економіки сільських регіонів, створенням умов для організації дозвілля та відпочинку на селі, розвитком природоохоронної справи, збереженням історико-культурної спадщини, національної традиційної культури.

Головними документами щодо впровадження нової політики підвищення добробуту сільських регіонів стали ключові документи: комунікація Європейської комісії "Про майбутнє сільського суспільства" (1988), доповідь Єврокомісії "Майбутнє аграрного суспільства" (15.11.1990); Декларація сільської політики (м. Корк, 1995).

Після вступу до ЄС країн Центрально-Східної Європи у "Програмі 2000", ухваленій на Берлінському саміті (березень 1999 р.), була запропонована стратегія на 2000 – 2006 рр., в якій розвиток сільських територій розглядався з позиції скорочення фінансової підтримки виробництва, переробки та експорту продуктів харчування, натомість пропонувалась альтернативна політика "другого стовпа" (другої основи) – принципово нових підвалин розвитку села, що передбачає збалансований процес сталих економічних, соціальних, політичних, культурних змін, спрямованих на поліпшення якості життя місцевого населення в сільських регіонах.

Сучасна концепція розвитку села передбачає, перш за все, інтереси місцевого населення, успішне втілення яких призведе до зростання загальнонаціонального добробуту. Цей підхід відрізняється від практики попереднього періоду, коли загальнодержавні інтереси домінували над потребами селян. Передбачалося, що країни-члени ЄС мають розробляти та впроваджувати власні програми розвитку села залежно від особливостей регіонального та соціально-економічного розвитку, розвиток нових видів діяльності, одним з яких є сільський зелений туризм.

Раціональне використання ресурсів сільської місцевості України є одним з важливих компонентів розв'язання проблем економічного розвитку, збереження історико-культурних традицій, народних ремесел та природного середовища. Сільський зелений туризм є компонентом комплексного розвитку сільських територій та сільської інфраструктури, а також чинником стратегії подолання бідності на селі. Це один з видів мало масштабного туризму, як альтернатива спустошливому масовому туризму, зорієнтованому в першу чергу на економічні цілі. Його розвиток здатен позитивно вплинути на вирішення соціально-економічних проблем села, зменшення рівня безробіття, розширення самозайнятості, підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення, покращення благоустрою сільських садиб і сіл. Пам'ятки історії та культури, національні традиції, традиції господарювання і ремесел є важливою складовою для розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Архітектурні комплекси малих міст та сіл України є потенційно привабливими для розвитку зеленого сільського туризму. Водночас сільські райони, прилеглі до міст, швидко змінюються завдяки спорудженню нового житла і тенденції проживання городян у приміській зеленій зоні.

Загальна кількість економічно активного населення на селі становить 6,4 млн. осіб, серед яких більшість безробітних або частково зайнятих. Існує також проблема із збутом сільськогосподарської продукції, 2/3 якої виробляються приватними господарствами. З-поміж приватних житлових будівників на селі близько 1 млн. можуть використовуватися для надання туристичних послуг. Таким чином, розвиток туризму в Україні є одним з дієвих засобів на шляху до подолання бідності, створення робочих місць. Це один із шляхів створення сприятливого бізнес-середовища і покращення соціально-економічної ситуації в українських селах.

Нині кожна країна прагне створити власну національну модель розвитку сільського зеленого туризму. Правовою основою розвитку СЗТ є низка законодавчих актів України: Закон України "Про туризм" (1995 р.) де у ст. 4 сільський туризм, зелений туризм визначені як окремі види туризму; у ст. 5 наголошено право фізичних осіб, які не є суб'єктами підприємницької діяльності, надавати послуги з тимчасового розміщення і харчування. У ст. 6 серед пріоритетних напрямків державної політики в сфері туризму визначено сільський, зелений туризм⁴.

Законом України "Про особисте селянське господарство" (2003 р.) у ст. 1 при характеристиці особистого селянського господарства зазначається, що це господарська діяльність, яка "проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму"⁵. Законом "Про внесення змін до Закону України "Про туризм" надано право фізичним особам надавати послуги з тимчасового розміщення. Регулює цей процес низка постанов КМ України: "Зміни, що вносяться до постанов Кабінету міністрів України з питань підтримки індивідуального житлового будівництва на селі" (№ 1196 від 15 грудня 2005 р.); "Порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)" (№ 297 від 15 березня 2006 р.).

Особливе значення для прискорення розвитку СЗТ мало Розпорядження КМ України "Про затвердження заходів щодо державної підтримки розвитку сільського туризму на 2006 – 2010 роки" № 373-р від 3 липня 2006 р. У цьому документі, зокрема, передбачено вивчення стану інфраструктури СЗТ в регіонах з метою визначення його найпривабливіших об'єктів; проведення регіонального моніторингу для виявлення перспективних територій для СЗТ; розробку регіональних програм створення, реконструкції та модернізації об'єктів соціальної інфраструктури у сільській місцевості; розробку системи дорожніх знаків, які інформують про об'єкти сільського туризму та туристичну інфраструктуру; формування позитивного іміджу регіонів

шляхом створення на громадських засадах інформаційно-довідникових центрів сільського туризму; висвітлення цих питань у ЗМІ; підтримка проведення Всеукраїнської та регіональних ярмарок-виставок сільського зеленого туризму та ін. З метою підготовки фахівців відповідної кваліфікації у постанові наголошено на необхідності вивчення питання щодо створення спеціалізації "Зелений туризм" та розроблення кваліфікаційних характеристик спеціальностей "фахівець з розвитку сільського туризму" і "робітник з надання послуг у сфері зеленого туризму" та внести їх до класифікатора професій⁶. Положення про розвиток сільського зеленого туризму внесено у Програму розвитку туризму в Україні до 2012 р., і відповідні кошти передбачені в державному бюджеті. Головними регіонами розвитку СЗТ є Карпати і Крим, де сільський зелений туризм є важливою складовою регіональної політики.

В Україні розвиток СЗТ відбувається за рахунок активної діяльності неурядових громадських організацій. У 1994 р. з метою активізації міжрегіональної транскордонної співпраці та економічного розвитку, формування добросусідських відносин, соціальної стабільності, сприяння економічному прогресу у прикордонних територіях України, Угорщини, Румунії, Польщі, Словаччини була створена громадська організація "Карпатський фонд" (м. Ужгород, Україна). Він надає фінансову та технічну підтримку проектам, результатом яких є покращення якості життя людей в громадах Карпатського регіону.

Від 1996 р. діє "Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні", яка складається з регіональних і місцевих осередків. Станом на 2012 р. вона має 20 обласних, 47 районних, 70 сільських відділень та осередків, які об'єднують 956 власників садиб та 42 юридичні особи. Спілка вивчає міжнародний досвід організації сільського зеленого туризму та соціально-економічні передумови його розвитку в Україні. Члени Спілки популяризують СЗТ, розробляють пропозиції щодо нормативно-законодавчої регламентації діяльності, поширюють інформацію про потенціал сільських територій та послуг, сприяють самоорганізації сільських господарів в кластери та осередки за місцем проживання, проводять навчання господарів садиб в рамках Школи сільського туризму.

За 2005 – 2007 рр. кількість власників садиб, які стали членами Спілки, зросла в Україні на 22 %, а в Карпатському регіоні – на 32 %. У 2005 р. кількість агросадиб для прийому відпочиваючих на селі в цілому по Україні становила 570, у 2007 – 870 садиб. З них у Карпатському регіоні – 356 садиб у 2005 р. та 528 садиб у 2007 році⁷. В цьому регіоні сконцентровано до 60 % домогосподарств, які надають послуги із сільського туризму в Україні. Від 1998 р. Спілка видає науково-практичний журнал "Туризм сільський зелений", каталоги-карти ("Відпочинок у селі на Вінниччині", "Українське село запрошує" та ін.). У 2003 – 2009 рр. Спілкою були організовані виставки-ярмарки сільського туризму "Українське село запрошує", в яких брали участь представники 23 областей та АР Крим. Від 1997 р. Спілкою реалізовано понад 30 проектів з розвитку сільського зеленого туризму.

Для сприяння умовам і набуттю навичок такої діяльності була започаткована низка міжнародних фінансових та навчальних програм. В рамках програми EuropeAid – Програми розвитку інституційного партнерства (ВРР)/ Сприяння розвитку громадянського суспільства і місцевих ініціатив у 2006 р. був реалізований проект "Розвиток сталого сільського туризму/ зміцнення спроможності лідерів сільського розвитку" з метою набуття знань щодо європейського досвіду розвитку сільського туризму, впровадження найкращих практик, створення "пілотної групи", навчання плануванню, менеджменту і реалізації проектів з розвитку сільського туризму.

У 2003 р. Асоціацією економічного розвитку Івано-Франківщини, Івано-Франківською обласною організацією Спілки сприяння розвитку зеленого туризму в Україні та Радою з туризму Карпатського регіону був створений Регіональний туристично-інформаційний центр (РТИЦ) – неприбуткова громадська організація, метою діяльності якої є реалізація програм розвитку туризму в Карпатському регіоні, поширення інформації про історико-культурні та рекреаційно-туристичні ресурси регіону та ін. В результаті розвитку організації на Івано-Франківщині створено 12 туристично-інформаційних центрів (у містах: Городенка, Долина, Калуш, Косів, Надвірна, Яремче, селах: Татарів, Богородчани та ін.). У 2004 – 2008 рр. організація взяла участь у втіленні важливих проектів: "Розвиток бізнес-можливостей музейної справи в Західній Україні (2004 – 2005 рр.; спільно з фондом "Євразія"); "Еко-туризм в Карпатах: відпочинок з

повагою до природи" (2007 р.); "Сприяння економічному розвитку жіночих ініціатив в галузі сільського зеленого туризму Івано-Франківщини" (2008 р.) та ін.

У травні 2006 р. у м. Яремче Івано-Франківської області Карпатським фондом і Асоціацією Євроакадемія (м. Афіни, Греція) було організовано Літню школу для лідерів сільського туризму. Асоціація Євроакадемія – це європейська організація, членами якої є 15 організацій та 200 окремих осіб з Євросоюзу та сусідніх з Україною країн, діяльність яких пов'язана з сільським туризмом. Діяльність спрямована на підвищення лідерських якостей керівників сільських громад, підтримку активістів сільського туризму. Слухачами школи були представники регіональних, районних та місцевих влад, громадських організацій, менеджери сільського туризму, фермери, викладачі університетів з 14 регіонів України⁸.

Українсько-швейцарська співпраця в Закарпатті у сфері подолання наслідків стихійних лих та реконструкції за допомогою Швейцарської Гуманітарної Допомоги (SNA) розпочалася після руйнівних повеней на Закарпатті у 1998 та 2001 роках з метою підтримки лісового господарства, яке є джерелом доходів місцевого населення, зокрема від туризму. Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства у Закарпатті FORZA був реалізований у 20003 – 2008 рр. на територіях Рахівського та Хустського районів. Проект мав комплексний характер, передбачав заходи щодо підтримки місцевої ініціативи щодо розвитку туристично-рекреаційного потенціалу та повністю фінансувався швейцарським урядом через Швейцарську дирекцію розвитку та співробітництва. У 2004 р. в рамках проекту розроблена концепція Закарпатського туристичного шляху – мережі туристичних шляхів, які проходять через Бескиди, Бержави, Полонину Красна, Свидовець, Чорногору та Гуцульські Альпи (Рахівські гори). Здійснювалася робота з поєднання пішохідного та сільського зеленого туризму з метою економічного розвитку регіону та віддалених гірських сіл. Концепція розроблялася з позицій "свідомого туризму" – із збереженням природних, ландшафтних та історико-культурних особливостей краю.

У 2006 – 2008 рр. за сприянням проекту Forza та фонду Євразія було ознаковано більше 110 км маршруту на території Рахівського та Воловецького районів. У с. Костилівка Рахівського району з метою збереження та популяризації традиції гуцулів на полонині Берлебашка, що знаходиться на території Карпатського біосферного заповідника, силами сільради села Костилівка та за фінансової підтримки проекту Forza було створено традиційне вівчарське господарство. Воно розраховане на прийом туристів з відповідною програмою ознайомлення з полонинським господарством та гуцульською культурою⁹.

Одним з шляхів подолання бідності на селі є розвиток та підтримка традиційних видів господарювання. Після зруйнування соціалістичної системи господарювання робота в індивідуальному господарстві стала чи єдиним джерелом доходів населення цього краю. Традиційними галузями сільського господарства Гуцульщини завжди було конярство, скотарство та вівчарство. Історично в регіоні сформувалися такі породи тварин, які добре пристосовані до специфіки місцевих природо-кліматичних та господарських умов. Це гуцульські коні, бура карпатська худоба, українські гірськокарпатські вівці. Вони відзначаються достатнім рівнем продуктивності, добре використовують високогірні пасовища, невибагливі до умов годівлі та утримання. Однак чисельність чистопородних тварин значно скоротилася, а відсутність програм їх вдосконалення поставила ці породи на межу деградації. Альтернативи їм практично немає, оскільки породи, завезені з низинних районів, дуже погано адаптуються у горах. Гуцульську породу коней, яка одержала свою назву від регіону України, де вона створена, успішно розводять у Польщі, Румунії, Словаччині, Угорщині, проте в Українських Карпатах вона практично зникла. Та ж сама ситуація з бурою карпатською худобою, українськими гірськокарпатськими вівцями.

Тому міжнародні громадські організації системно працювали над підтримкою розвитку сільського зеленого туризму. Зокрема, Міжнародна благодійна фундація "Добробут громад" (МБФ ХПІ) впровадила ряд проектів у Карпатах, спрямованих на збереження унікального генофонду місцевих порід сільськогосподарських тварин "Відродження зникаючих порід на Гуцульщині" і "Агроекологічна ініціатива – відродження гуцульського коня". Метою проектів було сприяння збереженню генофонду гуцульської породи коней, бурої карпатської худоби, та українських гірськокарпатських овець, покращення добробуту населення шляхом використання коней у кінному туризмі, реалізації молочних продуктів та виробів з овечої вовни.

В рамках проектів закуплено та передано сільським родинам 49 кобил гуцульської породи, 20 сідел та три брички, імпортовано з Польщі три племінних жеребця.

В рамках проекту "Демонстраційна модель сталого розвитку в Українських Карпатах", що фінансувався Фондом Євразія, сільські мешканці отримали знання про нові технології у веденні підсобних господарств, вирощування ягід та декоративних рослин на присадибних ділянках, організації переробки ягід, грибів, про організацію сільського зеленого туризму. У 2004 – 2005 рр. у Косівському та Рахівському районах проведено тренінги для сільських громад, розроблено 10 кінних туристичних маршрутів, видано перший в Україні посібник з кінного туризму "У Карпати на конях" та ін. В рамках Карпатського проекту сільські родини отримали 20 кобил, 2 племінних жеребців гуцульської породи, 60 нетелів, 200 овець та 17 баранів, 50 бджолопакетів, а також насіння, саджанці плодкових та декоративних рослин. Наприклад, родина Івана Гуралюка із с. Вербовець Косівського району Івано-Франківської області отримала кобилу гуцульської породи, два сідла і бричку, 330 саджанців чорної смородини. Вони брали активну участь у навчанні з розвитку сільського господарства і сільського зеленого туризму, стали активними ініціаторами розвитку та популяризації кінного туризму на Косівщині, провели реконструкцію власної садиби, в якій приймають гостей¹⁰.

У березні 2004 р. для мешканців с. Неліпине Свалявського району Закарпатської області на основі донорської програми організацією "Добробут громад" було завезено в Україну високоякісні породи кіз Альпінської і Зааненської порід для розвитку молочного козівництва; у червні 2004 р. громаді с. Кваси Рахівського району було передано 20 нетелів бурої карпатської породи¹¹. В Криму одним з благодійних проектів було сприяння відновленню традиційної галузі тваринництва – вівчарства, яке з давніх часів було важливим джерелом доходів татарських родин. Тому для громади селища Судак було закуплено будівельні матеріали та споруджено кошару для овець на гірському пасовищі, передано 230 голів овець та племінних баранів цигайської породи; подаровано 3 машини для стрижки овець і 15 ткацьких верстатів.

Створення агросадиб відбувається по всій території України. Наприклад, у 2000 р. М.Череп розпочав створення садиби "Соколиний хутір" у с. Петрушівка Ічнянського району Чернігівської області. Робота тривала майже 10 років, її власник розповідав: "Ми не спали більше, ніж одну – дві години на добу. Робили все своїми руками. Довелося бути будівельниками, ландшафтними дизайнерами". Нині це приватна територія площею 5,5 га на р. Смож, яка включає декілька садиб для проживання в стилі XVIII – XX ст., етнографічний музей, є стайня, кузня, козацький тир, літній та зимовий шинки. На спорудження комплексу були витрачені всі власні кошти. Незважаючи на те, що є Фонд підтримки індивідуального житлового будівництва на селі, селянам отримати матеріальну допомогу або кредит на розвиток бізнес-справи в селі достатньо складно.

Тому розвиток сільського зеленого туризму став складовою програм діяльності кооперативів та кредитних спілок на селі. У 2003 р. Кредитна спілка "Громада" створила кооператив з розвитку сільського зеленого туризму "Оберіг Херсонщини" в рамках проекту "Розвиток села шляхом кредитної кооперації" за підтримки Міжнародної Фінансової корпорації (IFC) та канадської програми FARM, у співпраці з Асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб України, Спілкою сприяння сільському зеленому туризму в Україні. Були розроблені програми та проекти, які сприяли диверсифікації сільськогосподарської діяльності, дозволили селянам отримати дохід від альтернативних видів бізнесу у туристичній сфері. Основними напрямками співпраці були: фінансування проектів з розвитку супутніх туризму видів бізнесу у сільській місцевості; організація та проведення навчальних семінарів з навичок організації та ведення туристичного бізнесу; розвиток лідерських навичок сільської молоді та ін.

Під час дії програми проведена "інвентаризація" місцевості села, на якій розташовані вікові хати під очеретяними стріхами, старовинний православний храм, рибальський промисел, історичні місцевості козацької доби, Чорноморський біосферний заповідник та Дніпро-Бугський лиман. "Родзинкою" майбутнього туристичного маршруту став унікальний козацький старовинний сольовий промисел. Господарі, які виявили зацікавленість в організації "зеленої садиби", отримали необхідні знання та кредити від кредитної спілки "Громада".

Інноваційні проекти сільського зеленого туризму в регіонах України (2009 р.)

	Назва проекту	Зміст
1	Вінницька область	
	"Золоте кільце Поділля"	Туристичні послуги у сільській місцевості Барського та Жмеринського районів.
2	Волинська область	
	"Золота діадема Волині"	Туристичний маршрут містом Володимир-Волинський, садиба І.Стравінського, Низкиничівський монастир, поле Берестейської битви.
3	Дніпропетровська область	
	Міжрегіональний навчально-методичний центр з питань сільського та зеленого туризму АЗТС "Дніпро".	Створення навчально-методичного центру з питань розвитку сільського та зеленого туризму у с. Кринички "Садиба понад ставом".
	"Ландшафтно-рекреаційний парк "Кринички" бази сіл Криничанського району Дніпропетровської області.	Створення всеукраїнського модельного агротуристичного культурно-етнографічного та навчально-методичного парку "Щедра Криничка" на відстані 40 км від Дніпропетровська на площах сільських громад Криничанського району Дніпропетровської області, на базі приватних садиб та об'єктів, що належать приватним інвесторам.
	Історико-культурний маршрут "Стежками козака Мамаєв".	Маршрут у Царичанському районі: козацькі церкви XVIII ст., гора Калитва, старовинні хати господаря М.Тягнирядна, озера "Мальовничі куточки Приоралля".
	Туристичний маршрут "Моя квітуча Петриківка".	Петриківський розпис, край, пов'язаний з останнім отаманом Запорізького козацтва П.Калнишевським.
	"Садиба над ставом"	Інноваційні проекти Дніпропетровського регіону.
4	Житомирська область	
	Всеукраїнський модельний практично діючий агротуристичний та дорадчий центр "Хутір Полісся".	Створення практично-діючої моделі (взірець) хутора з використанням архітектурних та історичних традицій Полісся"; створити умови для розвитку несільськогосподарських видів діяльності і надання агротуристичних послуг.
5	Закарпатська область	
	"Стан та перспективи сільського туризму Закарпаття, досвід транскордонного співробітництва".	Розробка туристичних продуктів, що базуються на культурно-традиційній спадщині області, співпраця з організаціями сільського туризму країн-сусідів. Закарпатський туристичний шлях.
	"Сталий розвиток громади села Костилівка на основі комплексного сільського туристичного продукту".	Костилівка – традиційне гуцульське село, громада надає послуги з сільського туризму, організує щорічний фестиваль "Берлибашський бануш".
	"Дідів млин"	Традиції млинарства; старий млин у с. Богданівка Приазовського району, болгарська національна кухня, майстер-класи.
	"Мала Батьківщина Федора Конюхова".	Село Чкалово Приазовського району Запорізької області, де народився Ф.Конюхов; морські прогулянки, майстер класи з виготовлення сувенірів (з глини, ракушок, гаптування).

6	Івано-Франківська область	
	Програма категоризації "Українська гостинна садиба".	Розвиток різних форм поселення у сільських садибах, підвищення якості обслуговування туристів, сприяння розвитку сільських територій.
7	м. Київ	
	"Тепло трипільської печі"	Діючий макет трипільської печі, проведення майстер-класу, презентація трипільських сувенірів.
8	Київська область	
	"Нові можливості відпочинку навколо Києва, "Садиба отамана".	Тури вихідного дня з ночівлею у "Садибі отамана", екскурсія по Богуславу.
9	Одеська область	
	"Бессарабське подвір'я"	Об'єкт сільського зеленого туризму – садиба в с. Стара Некрасівка, заснована старообрядцями – донськими козаками. Ландшафтний парк "Ізмаїльські острови", майстер класи з декоративно-прикладного мистецтва.
	"Багата садиба"	Створення історико-культурного еко-етнічного турцентру "Багата садиба" з метою надання туристичних послуг. Етнографічний музей, вулиця народних майстрів, конюшні, жаб'яча ферма, фазана ферма, дендропарк, ресторан бессарабської кухні.
	"Бессарабське село Фрумушика-Нова".	Комплекс створено на базі овочевої ферми: музей під відкритим небом; 9 подвір'їв класу "люкс" в національному стилі народів, які проживають у Бессарабії; краєзнавчий музей; національна кухня.
	Спортивно-пізнавальний маршрут "На коні і на коня".	Комбінований тур у Білгород-Дністровському районі Одеської області, екскурсія на конеферму; Шабський винний завод.
10	Тернопільська область	
	Горошівський карнавал "Маланія".	Карнавал у ніч з 13 на 14 січня у с. Горошова Борщівського району. Фестиваль Маланок.
	"Впровадження комплексних підходів щодо забезпечення сталого розвитку Личковецької територіальної громади та підвищення якості життя її членів".	Збереження сталих тенденцій розвитку громади сіл Личківці та Трибухівці, вдосконалення інфраструктури, створення умов для розвитку сільського зеленого туризму.
11	Харківська область	
	"Осинове плесо"	Стилізований комплекс на березі р. Сіверський Донець у м. Чугуїв – місце щорічного проведення міжнародних Репінських пленерів; українська хата-музей, колекція виробів декоративно-прикладного мистецтва.
	"Водні туристичні маршрути Зміївщини".	Унікальні туристичні маршрути Зміївщини по р. Сіверський Донець.

12	Херсонська область	
	Сільський туристичний маршрут "Ягорлицька затока"	Подорож до легендарної Гілеї, древніх курганів, мандри по єдиній в Європі пустелі, до гейзеру, до колишнього маєтку Фальц-Файна.
13	Черкаська область	
	Туристичний маршрут "Гайдамацький шлях"	
14	Чернівецька область	
	Туристичний маршрут "Прогулянка старими слов'янськими шляхами Буковини"	Маршрут від м. Кострижівка до Новодністровська через буковинські села Баламутівка, Погорілівка.

Джерело: Матеріали круглого столу "Сільський зелений туризм – пріоритетна сфера розвитку туризму у період економічної кризи", 21 лютого 2009 р.

Досвід показує, що у розвитку сільського зеленого туризму не існує типових рішень і проектів. Члени кооперативу "Оберіг Херсонщини" обрали стратегію розвитку сільських фестивалів та одноденних туристичних маршрутів з наданням різноманітних послуг: екскурсійних, харчування, перевезення, продаж сувенірів та ін. Так був розроблений одноденний туристичний маршрут "Старовинний соляний промисел" у с. Геройське. Одночасно сільський осередок розробив проект створення сільських фестивалів "Солі та риби", "Старі Баби". Метою проведення таких фестивалів є пошук та збір національних старожитностей; виявлення обдарованих виконавців старовинних пісень, танців, фольклорних творів, майстрів народних ремесел, знавців національного костюму та традиційної кухні; організація роботи з сільською молоддю щодо збереження та популяризації української спадщини. Члени кооперативу приймали активну участь у всіх міжнародних всеукраїнських та обласних заходах з розвитку сільського зеленого туризму з метою популяризації та переймання найкращого досвіду, був виданий зелений вісник "Оберіг Херсонщини" та кілька путівників з сільськими туристичними маршрутами та фестивалями на Херсонщині. Згодом заснували щорічний путівник "Оберіг Херсонщини – Ваш гід в історію та пригоди по еко-музею". За 4 роки діяльності кооперативом було започатковано 4 щорічних сільських фестивалів: "Солі та риби", "Старі Баби", "Дніпро-Бузькі вечорниці", "Рибальська толока". Розроблено 5 сільських туристичних маршрутів: Старовинний соляний промисел, Горностаївські святині, Червоний маяк, Олександрівські скелі, Заповідний лиман. Подібна модель розвитку сільського зеленого туризму була поширена кооперативом у 5-ти селах Херсонщини¹².

Напередодні Євро-2012 р. Україна приєднується до проекту "Via Regia – Україна – культурний шлях Ради Європи". Via Regia (Via Regia) – це назва найстаршого (близько 2 тис. років) та найдовшого (4,5 тис. км) сухопутного зв'язку, що існує в Європі, який поєднує 8 держав, в тому числі й Україну. Цей сучасний транспортний коридор у 2006 р. отримав офіційне визнання Радою Європи культурного шляху 2006 р. "Via Regia – культурний шлях Європи". Проект реалізовувався "Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму" за підтримки фонду "Відродження" впродовж 2011 р., його головна мета – дослідити українську частину шляху, який проходить через Київську, Житомирську, Рівненську, Львівську та Волинську області з метою створення геоінформаційної системи, що складається з навігаційної карти та відповідної інформації про історико-культурні й туристичні об'єкти та населенні пункти. На другому етапі передбачено розміщення зібраної інформації на електронних носіях в Європейському туристичному порталі кількома мовами та в ЗМІ, презентація проекту на туристичній виставці в Берліні.

Таким чином, системна діяльність громадських організацій та сільських громад з поширення сільського зеленого туризму в Україні має перші вагомі позитивні результати, хоча й відбу-

вається в умовах мінімальної державної підтримки. Ця діяльність стала важливим чинником модернізації українських сіл, відродження етнокультурної самобутності і розвитку традиційних ремесел.

- ¹ Горішевський П.А., Васильєв В.П., Зінько Ю.В. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. – Івано-Франківськ, 2003.
- ² Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство / За ред. проф. Ф.Д.Заставного. 2-ге вид., виправл. – К., 2008.
- ³ Розвиток туристичного бізнесу регіону: навчальний посібник / За ред. проф. Школи І.М. – Чернівці, 2007; Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Туристичний комплекс Карпатського регіону України: Навч. посіб. – Чернівці, 2008.
- ⁴ Про туризм. Закон України. Відомості ВР України. – 1995. – № 31. – Ст. 341.
- ⁵ Про особисте селянське господарство. Закон України // Відомості ВР України. – 2003. – № 29. – Ст. 232.
- ⁶ Про затвердження плану заходів щодо державної підтримки розвитку сільського туризму на 2006 – 2010 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 липня 2006 р. № 373-р // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/373-2006-%D1%80>
- ⁷ Васильєв В. Головна мета сільського туризму – це новий туристичний продукт // Туризм сільський зелений. – 2008. – № 4 (жовтень – грудень). – С. 11.
- ⁸ Розвиток сталого сільського туризму Україні. Інформаційний бюлетень. – 2006. – Жовтень. – С. 1 – 2. Єврокомісія. EuropeAid – TACIS – IBPP.
- ⁹ Сільський туризм Закарпаття / Rural Tourism in Transcarpathia / Текст Степчук Сергій, Волошина Наталя. Переклад: Степчук С., Волошина Н. – Б.м., б.р. (За сприяння Швейцарсько-українського проекту розвитку лісового господарства в Закарпатті FORZA).
- ¹⁰ Терес В. Основні напрями діяльності Міжнародної благодійної фундації "Хайфер Проджект Інтернешенел" у розвитку сталого туризму в Українських Карпатах // Туризм сільський зелений. – 2008. – № 4 (жовтень – грудень). – С. 21 – 22.
- ¹¹ Там само.
- ¹² Башмакова Олена. Кооператив "Оберіг Херсонщини": модель розвитку сільського туризму // Туризм сільський зелений. – 2008. – № 4 (жовтень – грудень). – С. 15.

Стаття посвящена проблемам развития аграрного зеленого туризма в Украине, значению общественных организаций в его популяризации, влиянию сельского туризма на возрождение историко-культурного наследия и сохранение этнокультурной самобытности украинского народа.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, сельское общество, общественные организации, благотворительность.

The article is devoted to the problems of development of rural green tourism in Ukraine, roles of public organizations in popularization and introduction of this type of activity, its influence on proceeding in historical and cultural heritage in rural locality and increasing the standards of living of peasants.

Key words: green rural tourism, rural community, nongovernmental public organizations, charity.